

—

Wat een zegen is het als een echtpaar merkt dat er een kindje op komst is. Terwijl de maanden verstrijken wordt het kinderkamertje in gereedheid gebracht. De kleeftjes liggen klaar, over het geboortekaartje is nagedacht. Tegelijkertijd is er de wetenschap dat niet elke zwangerschap goed verloopt. Wat een diep verdriet is het als de zwangerschap wordt afgebroken en het ongeboren kindje levenloos ter wereld komt. Maurits en Cora de Boer kunnen erover meepraten.

—

Wat blijft is het gemis

„Geen kind is zó aanwezig als het kind dat je mist”

Maurits en Cora de Boer weten uit ervaring wat het is om een kindje te moeten missen.

Niet zonder schroom willen ze daarover vertellen. De littekens doen nog zo veel pijn.

„Op 30 mei 2003 werd onze lieve Imke levenloos geboren na een zwangerschap van 31 weken. Daaraan vooraf ging een tijd vol zorg, spanning en veel vragen. Begin december 2002 wisten we dat we ons derde kindje verwachtten. We waren er zo blij mee! We hadden al twee gezonde kinderen en eigenlijk gingen we ervan uit dat het deze keer ook goed zou gaan.

Maar ons blij verwachten ging al snel over in grote zorg en later in verdriet en gemis. Aan het begin van de zwangerschap waren er tekenen dat er iets niet klopte. Daarbij kwam dat ik me heel anders voelde dan in de vorige zwangerschappen. Het is niet goed te omschrijven wat ik voelde, maar achteraf hebben we gezien dat de Heere ons toen al voorbereidde op wat komen zou.

Het eerste teken dat er iets niet klopte was dat de huisarts het hartje niet kon horen

tijdens de controles. Verschillende keren moest ik terugkomen om naar het hartje te laten luisteren, maar er werd geen kloppend hartje gehoord. Inmiddels voelde ik wel leven, hoewel veel later dan bij de andere kinderen. Met achttien weken werden we doorgestuurd naar het ziekenhuis voor een echo. Men wilde graag bezien wat de oorzaak was dat er geen hartje gehoord werd. De arts kon echter geen oorzaak vinden. We zagen het hartje duidelijk en regelmatig kloppen. Alleen bleek wel dat het kindje een groeiachterstand had van twee weken. Ik kreeg het advies om zo veel mogelijk te rusten en dan na vier weken terug te komen.

De weken die volgden waren pittige weken. Hoe kun je als moeder rust nemen met twee kinderen van vier en twee jaar? Ik deed echt mijn best om zo min mogelijk te doen. We gingen ons nu ook wel zorgen maken. Vooral bij mij kwam het onbestemde gevoel weer naar boven dat er echt iets mis was. Ik zag me in gedachten niet achter de kinderwagen lopen en aan een kamertje inrichten kon ik niet eens denken! De ‘baby-

„De weg van de Heere was anders dan wij hadden gehoopt”

praatjes' van andere vrouwen maakten mij bang en onrustig. Ik deed m'n best om deze gevoelens weg te duwen. Misschien zag ik het allemaal wel te somber in?”

WEER ONDERZOEKEN

Cora vertelt verder: „Na vier weken gingen we terug naar het ziekenhuis voor de echo. Al gauw bleek dat het kindje niets gegroeid was. Maar nu werd er méér gezien. Twee artsen bogen zich over de echo's en voor het goed en wel tot ons doordrong was er een afspraak gemaakt in het Erasmus MC te Rotterdam. Dáár moest gekeken worden wát er precies aan de hand was. Ze hadden vlekken op de placenta gezien, maar wisten

niet wat het was. Nader onderzoek was noodzakelijk. Bange dagen volgden. Na een uitgebreide echo in Rotterdam, kregen we een heel medisch en vooral zakelijk verhaal te horen dat we nauwelijks begrepen. Het had iets met chromosomen te maken, maar hoe en wat precies wisten ze ook niet. Of het kindje levensvatbaar was, konden ze ons ook niet zeggen. Er was iets aan de hand dat heel weinig voorkwam. Als we wilden weten of het kindje levensvatbaar was, moesten we een vruchtwaterpunctie laten doen. Verslagen en met héél veel vragen reden we naar huis. Na veel praten en denken namen we de beslissing om géén punctie te laten verrichten. Natuurlijk wilden we graag zekerheid en duidelijkheid over de levensvatbaarheid, maar aan de punctie waren ook veel risico's verbonden. En als het kindje niet levensvatbaar was, had het uitdragen van de zwangerschap weinig zin, volgens de artsen in Rotterdam. Konden we het dan aan om de zwangerschap toch uit te dragen? Want het afbreken van de zwangerschap was iets wat we echt niet wilden, hoe moeilijk het ook zou worden. We wisten dat we een zware periode met grote onzekerheden tegemoet zouden gaan, met veel vragen en worstelingen met de weg die de Heere met ons ging.”

ONZEKERHEID

„Strengere controles volgden elkaar op in het ziekenhuis. Daar zat je dan, in de wachtkamer tussen andere blijde, verwachtende ouders. Terwijl in jouw buik een kindje groeide dat waarschijnlijk niet levensvatbaar was. Daarnaast werden we door de artsen op veel dingen voorbereid. Het kindje zou te vroeg geboren kunnen worden, voor de geboorte of tijdens de bevalling kunnen overlijden. Mocht het kindje na de geboorte nog leven, dan zou het niet langer kunnen leven dan 24 uur. De onzekerheid en de spanning drukten zwaar op ons. Ondertussen ging alles gewoon door, thuis in het gezin, op het werk, in je omgeving. Er waren helaas weinig mensen om ons

‘In de knop gebroken’

Maurits en Cora de Boer geven aan dat ze veel steun hebben ontvangen door middel van het lotgenotencontact in de jonge vereniging met de veelzeggende naam: *In de knop gebroken*. Tweede voorzitter van de vereniging is John van Meeuwen. Hij geeft aan wat het doel van deze vereniging is.

JOHN VAN MEEUWEN:
„(H)erkenning”

De reformatorische vereniging *In de knop gebroken* is opgericht op 3 februari 2009. Aanleiding tot de oprichting was een artikel in het Reformatorisch Dagblad over een echtpaar dat vertelde over het overlijden van hun tweeling, hun gevoelens en de reacties vanuit de omgeving. Lezers konden hierop reageren via *De Vluchtheuvel*. Dit resulteerde in de oprichting van de vereniging, omdat er veel behoefte bleek te

bestaan aan lotgenotencontact in de eigen gezindte. Doel van de vereniging is het bevorderen van contacten tussen ouders bij wie tijdens de zwangerschap of kort na de geboorte kind(eren) zijn overleden. Ook het geven van voorlichting aan ouders, aan naast betrokkenen en aan het pastoraat is een belangrijke doelstelling. De bestuursleden hebben allen te maken gehad met verlieservaring. De vereniging heeft inmiddels zo'n honderd leden.

BEKENDHEID

Op dit moment richt de vereniging zich op naamsbekendheid, informeren van pastoraat en kraamzorg, het verzamelen van informatie en voorlichtingsmateriaal en het uitbreiden van de website. Hierover zegt John: „Belangrijk doel is dat men de weg naar de vereniging weet te vinden. Voor specifieke vragen is er een comité van aanbeveling met deskundigen beschikbaar. De vereniging organiseert ontmoetingsbijeenkomsten voor lotgenoten. In de praktijk blijkt dat de drempel om te komen vrij hoog is. Als men eenmaal geweest is, blijkt het enorm aan te spreken en in een behoefte te voorzien.”

BIJeenKOMSTEN

Op de bijeenkomsten wordt nagedacht over thema's zoals: 'Waar is

ons kind', 'Pastoraat rondom het sterven van jonge kinderen' en 'Zin van het lijden'. Na een lezing is er ruimte voor ontmoeting en wordt er plenair of in groepen verder gesproken. Volgens John worden deze bijeenkomsten bijzonder gewaardeerd: „Na afloop blijkt dat iedereen de avonden weer anders ervaart: soms zijn mensen erg geëmotioneerd, maar men zou de avonden niet willen missen; anderen zijn opgelucht door de (h)erkenning. Veel gehoorde reacties van bezoekers op deze avonden luiden dan ook: 'Het is erg fijn om te kunnen spreken met lotgenoten; zij begrijpen mij met een half woord', 'problemen en onbegrip die ik ervaar in mijn omgeving worden hier herkend en ik ervaar hierbij steun' en 'ik durfde nooit, maar nu heb ik spijt dat ik niet eerder geweest ben.'”

De eerstvolgende bijeenkomst is op **D.V. vrijdag 18 november 2011 om 19.30 uur** in een zaal van de **Gereformeerde Gemeente te Veenendaal**. Het thema van deze avond is 'Leven met een litteken' en wordt verzorgd door mevrouw **S.F. den Breejen-de Groot**, psychologe bij *De Vluchtheuvel*. Meer informatie over *In de knop gebroken* is te vinden op de website: **www.indeknopgebroken.nl**. Telefoon: 06 - 49 49 94 99.

heen die dicht bij ons stonden, meeleeften en ons probeerden te begrijpen. Er was veel onbegrip of er werd door mensen in onze omgeving weer overheen geleefd. Er waren dagen dat we niet meer wisten hoe het

moest, maar ook dagen dat we weer hoop hadden. Het dagelijks werk gaf wel wat afleiding en dan konden we onze gedachten even verzetten, maar altijd was er weer de spanning en de grote zorg om ons kindje.

Juist in de laatste week hadden we goede hoop. Ik was toen 31 weken zwanger en het kindje groeide goed. Toch was de weg van de Heere anders dan wij hadden gehoopt.”

GEEN KLOPPEND HARTJE

Nog met een hart vol verdriet gaat Cora verder met haar verhaal: „Op 28 mei overleed onze Imke in mijn buik. 's Morgens had ik nog leven gevoeld, daarna niet meer. Aan het einde van de dag gingen we naar het ziekenhuis voor een echo. Daar werd bevestigd wat we eigenlijk al wisten: géén kloppend hartje, maar een stil, klein kindje. Intens verdrietig gingen we naar huis. Één vraag hield ons bezig: wáár is ons kindje nu? Er volgde nog een dag van wachten en opzien tegen de bevalling. Die dag hadden we ook contact met de begrafenisondernemer om een en ander door te spreken. Op dat moment was dat allemaal erg dubbel, maar achteraf bleek het erg fijn te zijn! Op 30 mei zou de bevalling ingeleid worden. Na enkele zware uren werd ons kleine meisje geboren. Diep in ons hart hoopten we, tégen beter weten in, dat het nog zou huilen. Maar wat was het stil. We mochten het vasthouden en zagen een mooi, compleet meisje. Wat had de Heere haar wonderlijk mooi geschapen! Er waren geen zichtbare afwijkingen. Maar van binnen miste ze dat éne schakeltje om te kunnen leven!

Diezelfde avond kwamen we thuis met onze Imke. Er was verdriet, want wát wilden we graag dat ze leefde! Toch was er ook rust gekomen. Tot hiertoe had de Heere geholpen. We mochten door genade zeggen: wat de Heere doet, is goed! Een vriendin vertelde ons goede hoop te hebben voor Imke. Zelf mochten we in die dagen daar ook een antwoord op ontvangen vanuit Gods Woord. Dat was een rijke troost! In de dagen daarna beseften we meer en meer dat onze armen leeg waren en dat we Imke niet bij ons konden houden. Op 3 juni hebben we Imke in besloten kring begraven. De dominee hield bij ons thuis een korte overdenking uit Job 5:18: ‘Want Hij

doet smart aan en Hij verbindt, Hij doorwondt en Zijn handen helen.’”

ZIJN HANDEN

Maurits en Cora, mogen belijden: „We hebben Gods slaande hand gevoeld, máár ook Zijn helende en troostende handen.” In de dagen, weken en maanden daarna werd het gemis en verdriet meer en meer gevoeld en doorleefd. De wond gaat stukje bij beetje dicht, maar het blijft een wond die een levenlang schrijnt. Die wordt gevoeld als er kinderen geboren worden en bij doopdiensten. Elk jaar is de datum van Imkes geboorte een dag van herinnering. Cora sluit het gesprek af: „Maar telkens weer, tot op de dag van vandaag, is er Gods hand die ons draagt, is Hij nabij als het moeilijk is. Als mensen het af laten weten, als Imkes naam niet meer wordt genoemd, dan mogen we omhoog zien naar Hem, Die ons nooit vergeet.”

Enkele jaren na het overlijden van Imke is er een vereniging ontstaan voor ouders die ook weten wat dit verdriet inhoudt. Er zijn fijne contacten ontstaan met andere ouders. De vereniging is tot grote steun. Ook hierin heeft de Heere willen voorzien!

” *Diep in ons hart hoopten we, tégen beter weten in, dat ze nog zou huilen. Maar wat was het stil”*

Ds. R. W. Mulder:

„Zwijgend tot troost of sprekend tot verzwaring van de smart?”

Het pastoraat vraagt veel van kerkenraden en predikanten. Overal waar verdriet is, worden ze geacht bijstand te verlenen. We vroegen ds. R.W. Mulder, predikant van de hersteld hervormde gemeente te Leerbroek hoe hij omgaat met echtparen die een kind in de moederschoot moeten verliezen. Dit jaar moesten hij en zijn vrouw een klein kind naar het graf brengen. „De pijn van dat verlies was groot, maar de troost die ervaren werd nog groter,” zo vertelt dominee Mulder.

Dominee Mulder heeft het verhaal van Cora en Maurits gelezen. „Hun verhaal heeft mijn bijzondere belangstelling. In de eerste plaats omdat ik als predikant ook twee keer te maken kreeg met het sterven van een ongeborn kindje. In de tweede plaats omdat wij als gezin in mei van dit jaar ons zoontje Rens van 22 maanden aan de Heere terug moesten – en mochten – geven. Als predikant ben je soms bezig met de vraag hoe je pastoraat door gemeenteleden wordt ervaren. In het verhaal van Cora en Maurits komt naar voren dat ze zich lang niet altijd begrepen voelden door hun omgeving. Als pastor raakt mij zo’n opmerking. Tegelijk besef je dat dit ook in je eigen gemeente kan worden ervaren. Dat dit ook te maken kan hebben met lacunes in

je eigen pastorale praktijk, zonder dat je je daarvan bewust bent. De drukte van alledag kan er ongemerkt voor zorgen dat cruciale zaken aan je aandacht ontsnappen. Juist als je zelf iets hebt meegemaakt, ga je anders naar dingen kijken. Je kent de gevoelens van binnenuit.”

ZWIJGEN OF SPREKEN

Dominee Mulder erkent dat mensen die iets niet hebben meegemaakt, dat ten diepste ook nooit kunnen invoelen: „Ik wil duidelijk onderstrepen dat je ze dit ook niet kwalijk mag nemen. Wat je ze wel kwalijk mag nemen, is het negeren van het onderwijs uit het boek Job. De vrienden waren al *zwijgend* tot troost, maar *sprekend* waren ze een verzwaaring van de smart. Laten we voorzichtig

zijn met wat we zeggen. Bij ons overleed het jongste kind en dan is het niet verstandig om te zeggen: ‘Gelukkig heb je nog afleiding in de andere vijf’ of ‘Je hebt ook elkaar nog als man en vrouw.’ Ook sommige opmerkingen naar aanleiding van de geboorte van ons dochtertje begin september waren niet verstandig. Een later ontvangen kind is geen vervanger van een kind dat je moest afstaan. Juist in dergelijke omstandigheden wordt het gemis extra diep gevoeld, terwijl veel mensen denken: de geboorte zal het verlies wel verzachten. Zo werkt het naar mijn gevoelen niet. Ik ben dankbaar dat er een vereniging is opgericht voor ouders die een ongeborn kind moesten verliezen en die ook voorlichting probeert te geven aan betrokkenen en ambtsdragers. Ambtsdragers kunnen eenvoudigweg niet alles wat ze in de pastorale praktijk tegenkomen uit eigen ervaring herkennen. Via deze weg kan een stuk bewustwording ontstaan en toerusting gegeven worden.”

PASTORALE BEZOEKEN

Dominee Mulder denkt dat veel ambtsdragers niet peilen wat door ouders als Maurits en Cora wordt ervaren. Hij weet dat er vaak geredeneerd wordt in de trant van: je hebt zo’n kind nooit in huis gehad en daarom zal het verlies wel minder heftig zijn. „Ja,” zegt hij, „het is wel anders, maar niet minder heftig. Juist daarom is pastorale aandacht zo nodig. Het is mijns inziens om die reden van belang om geen verschil te maken in bezoekfrequentie van een weduwe ten opzichte van een ouderpaar dat een kind voor de geboorte moest afstaan. Laten we ook maar niet kijken naar de lengte van de zwangerschap om de intensiteit van het verdriet af te meten. Er zijn veel meer andere factoren die dit bepalen. De meest bepalende factor is of we het verdriet en gemis alleen moeten dragen, of dat we het aan de Heere mogen overgeven. Juist als ambtsdragers hebben we een belangrijke taak om hen, die onder de last van het verdriet dreigen te bezwijken, te wijzen op de grote medelijdende Hogepriester. Deze grote Ambtsdrager peilt ook de waaromvragen en stelt nooit teleur.”

DS. MULDER: „Een later ontvangen kind is geen vervanger van een kind dat je moest afstaan.”

Als het goed is, is het hoogtepunt van de zondag de gang naar Gods huis. Dat geldt zowel voor alleengaanden als voor leden van een gezin. Nu zit niemand de gehele dag in de kerk. Hoe nuttig is het om tijdens het koffie-uurtje nog eens met elkaar over de preek door te praten. Voor alleengaanden is het soms raadzaam met anderen in contact te komen om zo toch de mogelijkheid te hebben om de gehoorde preek te bespreken. Ouders kunnen aan de kinderen uitleggen wat ze niet hebben begrepen. Het is niet best als kinderen later alleen maar kunnen zeggen dat er nooit één woord over de preek gezegd werd, of dat door vader of moeder alleen werd gezegd: 'Het was weer niks vanmorgen.' Een dergelijke houding zal bij de kinderen geen eerbied wekken voor de Heere en Zijn dienst.

Er is op zondag ook tijd om een goed boek (voor) te lezen. Zelden is er een tijd geweest waarin voor elke leeftijdsfase van kinderen zoveel goede boeken te koop waren als nu. Er is ook ruimte voor zang, gezelligheid en een gesprek. Hoe belangrijk is het dat ouders weten wat er in het hart van hun kinderen leeft. Dat vraagt om een luisterhouding van ouders. En is de zondag ook niet bij uitstek de dag waarop in het gebed al de persoonlijke noden en die van het hele gezin de Heere kunnen worden voorgelegd?

NIET EENVOUDIG

Het is niet eenvoudig om met kinderen een zondag zo door te brengen dat zij later zeggen: 'Zoals wij vroeger bij vader en moeder de zondag doorbrachten, zo willen wij dat ook doen.' Er is in onze tijd veel wat van de Heere aftrekt. Het gebruik en misbruik van de moderne communicatiemiddelen werkt verslavend. Zelfs op zondag wordt er dan gebruikgemaakt van mobiel en internet. Door de jacht van de tijd wordt de zondagsrust niet bevorderd en Gods dag veelal ont-heiligd. Veel wijsheid is nodig! En bovenal de bede: 'Heere leer mij Uw weg.' En laten we nooit vergeten: bepalend voor de wijze waarop de zondag wordt doorgebracht is Gods gebod en niet het steeds veranderende inzicht van mensen.

‘Over het
pastoraat is
veel te klagen,
maar over de
Heere niet!’

COLUMN PERSOONLIJK

tekst **W. Visser**

Vergeeten verdriet

Onlangs was ik te gast bij de vereniging *In de knop gebroken*. Veel aangrijpende verhalen kwamen die avond naar voren. Het ene echtpaar had een klein kindje grafwaarts gedragen na een onvoldragen zwangerschap, het andere echtpaar zelfs drie kindjes. En zo had elk echtpaar wel een verhaal. Er is vaak zoveel blijdschap als er een kindje mag worden verwacht. Het wordt verteld, er wordt naartoe geleefd, het kamertje wordt klaargemaakt, de tekst van het geboortekaartje alvast ergens opgeschreven, over een naam wordt nagedacht... En dan ineens: in de knop gebroken! De verwachting wordt afgebroken en een groot verdriet komt hart en huis binnen.

Die avond hoorde ik ook van de vele vragen die er liggen rondom de eeuwige bestemming van de kinderen die niet tot de geboorte zijn gekomen of vlak daarna zijn overleden. Is ons kindje nu verloren? Of juist behouden? Wat zegt de Bijbel hiervan? Wat betekent dat artikel over jonggestorven kinderen uit de Dordtse Leerregels nu precies? Voor wie is dat een troost en voor wie niet? Vragen te over dus!

Toen ik naar huis reisde, nam ik me voor aandacht te vragen voor deze groep van echtparen en ouders. Die avond werd duidelijk dat het een vergeten groep in het pastoraat is. Hebben we als gemeente en kerkenraden wel voldoende aandacht voor deze mensen? Schrijvende verhalen ontving ik later via de mail over het grote gemis aan pastorale zorg. Dat is niet iets om trots op te zijn en ook niet iets wat we maar moeten wegduwen met de opmerking: 'Ja maar, we kunnen ook niet alle nood meedragen; er is immers zoveel werk te doen in de gemeente.' Dat laatste is voluit waar, maar toch lijkt het me goed dat dit onderwerp eens op de agenda komt van kerkenraadsvergaderingen.

Er kwamen overigens ook andere verhalen binnen. Van ouders die door de Heere bijzonder zijn vertroost na het overlijden van hun kindje waar ze zo naar uitkeken. Een moeder schreef: 'Over het pastoraat is veel te klagen, maar over de Heere niet! Hij heeft ons bijzonder vertroost vanuit Zijn Woord. Hij heeft ook willen bevestigen door Zijn kinderen dat ons dochttertje eeuwig boven is. Ze slaapt de slaap des doods en juicht eeuwig voor Gods troon. Iedereen die komt mogen we vertellen wie die lieve HEERE is en blijft, ondanks zo'n vuile zondaar die ik ben en blijf. Zijn Naam moet eeuwig de eer ontvangen.'